

industrisamfund
industrisamfundet
er præget af
fabrikker, maskiner,
masseproduktion og
lønarbejde

**det
'traditionelle'
samfund**
var præget af de
primære erhverv
såsom landbrug og
fiskeri. Der var faste
normer og værdier,
og familien stod
for den primære
socialisering.

Fra det traditionelle over det moderne til det senmoderne samfund

Sociologien opstod sammen med det moderne **industrisamfunds** fremkomst i 1800-tallet. De klassiske sociologer fra den tid var især optaget af at beskrive overgangen fra det gamle landbrugssamfund til det moderne industrisamfund. Det sociologiske perspektiv søgte at give svar på nogle af de spørgsmål, som urbaniseringen, industrialiseringen og den stigende sociale mobilitet førte med sig. Traditionerne gav ikke længere svarene på de spørgsmål, der blev stillet.

En anden del af den klassiske sociologis program var at beskrive samfundets lovmæssigheder og ud fra dem sige noget om, hvad der får et samfund til at hænge sammen. Forudsætningerne for solidaritet og nationalisme var centrale emner i den tids forskning.

Inden for de seneste 50 år er der sket en gennemgående forandring af det danske samfund. Danmark og de fleste andre lande i den rige del af verden har udviklet sig fra industrisamfund til en ny og anderledes samfundstype, som det har været vanskeligt at sætte et entydigt begreb på.

Sociologerne kalder det samfund, som vi lever i, for det postindustrielle, senmoderne, postmoderne, informations-, videns-, risiko-, hyperkomplekse, globaliserede eller det multikulturelle samfund. Hvert af begreberne fokuserer på særlige kendetegn ved netop vores tid, men ingen af dem indfanger helt det nuværende samfunds kompleksitet.

Forud for det nuværende samfund fandtes det 'moderne' industrisamfund, som i Danmark så dagens lys i 1870'erne og kulminerede omkring 1960, da industriproduktionen begyndte at overstige landbrugsproduktionen. Man er nødt til at forstå dette ældre samfund og dets institutioner, da mange af dets principper stadig lever i bedste velgående. Det ligger også i selve begrebet om det **senmoderne**, at det er en variant af det moderne.

Det kan måske lyde mærkeligt, at det samfund, som eksisterede før det nuværende samfund, hed det 'moderne' samfund, men sådan betegnede man perioden dengang. Det skyldes, at der forud for det lå et endnu ældre samfund, som hed det 'gamle' eller **det 'traditionelle' samfund**.

Det 'moderne' samfund byggede på idealet om rationalitet. De dominerende grupper i datidens samfund ønskede en videnskabeliggørelse af samfundet. Viden og vækst skulle erstatte det traditionelle og umoderne. Man troede på udvikling og innovation, derfor betegnede man sig som 'moderne'.

Vi lever stadig i dag med et ben i denne 'moderne' verden,

erne til det

oderne **industri-** iske sociologer fra vergangen fra det ne industriamfund. ve svar på nogle af de rialiseringen og den . Traditionerne gav der blev stillet. gis program var at be- ud fra dem sige noget e sammen. Forudsæt- : var centrale emner i

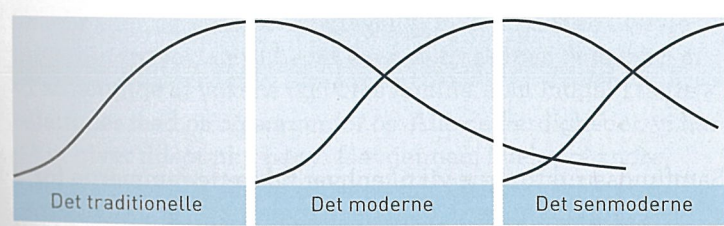
en gennemgående mark og de fleste an- lviklet sig fra industri- adstype, som det har greb på. a vi lever i, for det erne, informations- iserede eller det mul- ne fokuserer på særli- ingen af dem indfan- leksitet. idtes det 'moderne' gens lys i 1870'erne striproduktionen be- onen. Man er nødt til ititutioner, da mange velgående. Det ligger ne, at det er en variant

samfund, som ek- led det 'moderne' rioden dengang. Det ældre samfund, som **samfund.** lealet om rationalitet. nfund ønskede en len og vækst skulle er- an troede på udvikling g som 'moderne'. ne 'moderne' verden,

men der er sket så mange videreudviklinger fra industrisamfundet til i dag, at det er rimeligt at kalde vores tidsalder for senmoderniteten.

Figur 1.2 De lange linjer i samfundsudviklingen

Epoke	Frem til 15-1700-tallet	Fra ca. 1850	Fra 1970'erne
Dominerende økonomisk system	Feudal bytteøkonomi Fæstebønder Håndværkerlaug Købstadsprivilegier Øresundstold	Kapitalistisk industriøkonomi Arbejdere/kapitalejere Nationalstater m. økonomisk regulering	Vidensøkonomi Lønmodtagere/Virksomheder med mange ejerskabsformer Globalisering "Vægtløs økonomi" (informationer/viden)
Dominerende værdi- og reference-system	Tradition	Rationalitet	Polycentrisk hyperkompleksitet - intet enkelt system dominerer
Samfundstype	Traditionelt samfund	Moderne samfund	Senmoderne samfund (alternativt: postmoderne, informations-, videns-, risiko-, hyperkomplekst, globaliseret, multikulturelt verdenssamfund)

Vi lever i det senmoderne videnssamfund – det hyperkomplekse samfund. Før det fandtes det moderne industrisamfund – og før igen det traditionelle samfund.

Arbejdet har skiftet karakter fra industrisamfundet til det senmoderne videnssamfund.

Sociologiens formål og menneskeforståelse

En af sociologiens opgaver har altid været at give signalementer af tendenser i tiden. Her kan sociologien levere analyser af den generelle samfundsmæssige udvikling og udviklingen inden for delområderne i samfundet.

Individets adfærd analyseres i den sammenhæng, den finder sted. Og for at finde ud af, hvorfor mennesker opfører sig, som de gør, må sociologen se på den sociale kontekst – og de overordnede rammer (strukturer) for denne kontekst. Målet med det sociologiske perspektiv er, med sociologen C. Wright Mills' ord, at gøre os i stand til at forstå sammenhængen mellem historien og de individuelle biografier (det enkelte menneskes oplevelser).

Med begrebet "historie" mener Mills, at alle samfund er udformet via en uendelig række hændelser. Derfor udvikler et samfund helt unikke karakteristika – såsom idealer om kønsroller, økonomisk system eller politiske institutioner. Disse mønstre kaldes ofte "strukturerne".

Den sociologiske fantasi

Sociologen C. Wright Mills (1916-1962) skrev i sin bog *The Sociological imagination* fra 1959, at sociologer er i stand til at forbinde vores personlige verden med det, der foregår i verden. Han udtrykte det således: *"Den sociologiske fantasi sætter os i stand til at forstå historien og biografien [det vil sige dine egne oplevelser] og deres indbyrdes relationer i samfundet. Det er dens opgave og løfte. At erkende denne opgave og dette løfte er et kendetegn ved den klassiske samfundsanalytiker."*

C. Wright Mills: *Den sociologiske fantasi*, dansk udgave, 2002, s. 18

Samfundsstrukturerne vil til enhver tid sætte rammerne for ethvert individs adfærd. Men det betyder ikke, at individerne ikke kan handle forskelligt eller at strukturerne er uforanderlige.

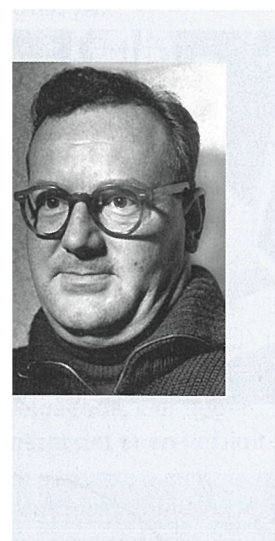
Mens makrosociologien belyser de overordnede strukturer i samfundet, kan man gennem mikrosociologien få viden om, hvem man selv er, og hvordan man er blevet, som man er.

Forståelse

ret at give signale-
ciologien levere ana-
je udvikling og udvik-
ndet.

ammenhæng, den fin-
nnesker opfører sig,
ciale kontekst - og de
enne kontekst. Målet
d sociologen C. Wright
sammenhængen mel-
fier (det enkelte men-

at alle samfund er
lser. Derfor udvikler et
isom idealer om køns-
institutioner. Disse

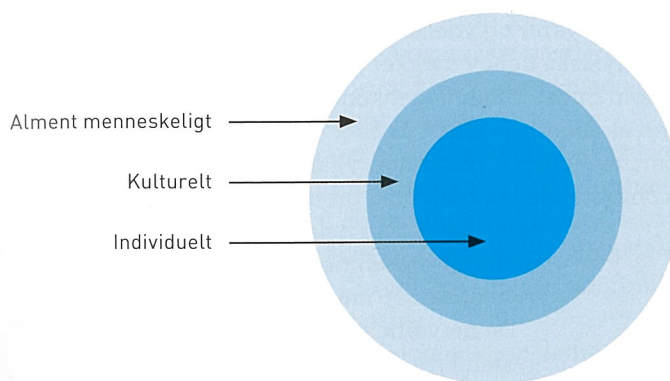

l sætte rammerne for
er ikke, at individerne
kturerne er uforander-

zerordnede strukturer
ciologien få viden om,
levet, som man er.

Ifølge mikrosociologerne kan personligheden deles op i tre analytiske dimensioner eller lag:

1. Det første lag er det, som er helt almenmenneskeligt: At man kan gå, spise, søge ly for regnen, savne sine kære, når de er væk, osv.
2. Det næste lag i personligheden er det kulturelle, det vil sige den tid og den kultur, man er vokset op i.
3. Det tredje lag i vores personlighed handler om vores egne helt personlige egenskaber og evner, som vi udvikler, uden at de kan forklares gennem kulturpåvirkninger. Hvis man for eksempel er vokset op i en musikalsk familie, kan man godt forklare, at alle børnene i familien interesserer sig for musik, men ikke hvorfor et af børnene er et musikalsk geni.

De sociale fællesskaber

Sociologiens grundantagelse er, at mennesket på alle niveauer er afhængigt af andre mennesker og danner sociale fællesskaber eller netværk. Derfor lever vi med hinanden i større eller mindre sociale enheder eller fællesskaber. Som børn er vi afhængige af voksne og vores familie, som indgår i tætte relationer med os og sørger for os. Alle de færdigheder, vi har på et givet tidspunkt, har vi fået gennem hjælp fra andre. I det traditionelle samfund betød familiens og slægtens netværk uhyre meget. Her fik man sin position efter sin herkomst: Dreng, førstefødte, adelig, borger eller bonde. Efterhånden som samfundet har udviklet sig og er blevet mere komplekst, slutter vi os til en række formelle netværk i staten og i virksomhederne og en række mere uformelle netværk som foreninger og interessefællesskaber.

Figur 1.3
Dimensioner
af individets
personlighed

Det civile samfund fungerer hele tiden, men nogle gange kommer det også på avisernes forsider. I forbindelse med en stor tilstrømning af flygtninge til Danmark i 2015 tog en gruppe initiativ til at starte bevægelsen Venligboerne, der ville vise flygtningene, at der var mange danskere, der gerne ville tage venligt imod flygtningene. Var det det rigtige, de gjorde?

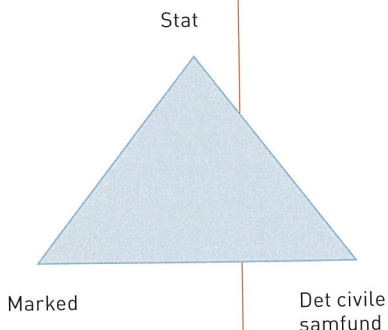
Markedet, staten og det civile samfund

På det fysiske niveau er vi afhængige af den produktion og fordeling af varer og ydelser, som foregår i vores samfund. Vi får vore fysiske behov dækket gennem de økonomiske relationer, som findes i den meget komplekse arbejdsdeling.

I den økonomiske sfære danner vi lokale netværk med vores partnere i den virksomhed, vi arbejder i, men vi danner også omfattende netværk med producenter, distributører og forbrugere over hele kloden. De netværk, som omfatter produktion, salg og forbrug, kalder vi overordnet 'markedet'.

De netværk, som vi indgår i i de offentlige systemer, kalder vi 'staten'.

Og sidst - men ikke mindst - er der de mere uformelle netværk som familie, venskab, interessefællesskaber og foreninger. Dem kalder vi 'det civile samfund'. Det er disse tre institutionelle dimensioner, som alle moderne og senmoderne samfund struktureres omkring.

Sociologiske teoretikere og teorier

For at forstå samfundet ud fra det sociologiske perspektiv skal man anvende både den konkrete empiriske viden om samfundet og de enkelte dele i samfundet. Her kan man bruge informationer fra undersøgelser, analyser, statistikker og meget andet. Men det er ikke nok. For at forstå samfundet må man også inddrage teoretikere og forskeres analyser.

I det næste kapitel præsenteres de vigtigste sociologer, der har været med til at bygge sociologien op som videnskab. Hvad ville de, og hvad kunne sociologien forklare? Siden er

id
f den produktion og
år i vores samfund. Vi
de økonomiske relati-
e arbejdsdeling.
tale netværk med vo-
der i, men vi danner
nter, distributører og
den. De netværk, som
lg og forbrug, kalder
?'.
idgår i i de offentlige
en'.
mindst - er der de mere
familie, venskab, inte-
reninger. Dem kalder
Det er disse tre insti-
som alle moderne og
truktureres omkring.

er
logiske perspektiv
mpiriske viden om
det. Her kan man bru-
alyser, statistikker og
it forstå samfundet må-
teres analyser.
gtigste sociologer, der
op som videnskab.
en forklare? Siden er

der kommet flere sociologer til, som på hver deres måde forsøger at beskrive, forstå og forklare, hvordan nutidens samfund er.

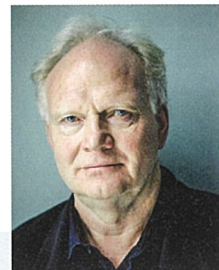
I forlængelse af præsentationen af de forskellige sociologiske temaer, præsenteres en række af disse sociologiske teoretikere, som har givet deres bud på mere overordnede og sammenhængende teorier om samfundet. Teorierne præsenteres i forlængelse af bestemte temaer, så de også kan fungere som forklaringsmodeller for noget af det, der sker i bestemte områder af samfundet.

For eksempel kommer der efter kapitlet om familien en præsentation af den tyske sociolog Jürgen Habermas, mens præsentationen af den engelske sociolog Anthony Giddens er placeret efter kapitlet om ungdom.

Den franske sociolog Pierre Bourdieu er præsenteret i forlængelse af kapitlerne om marginalisering og social arv. Og endelig er præsentationen af den tyske sociolog Niklas Luhmann placeret lige før kapitlet om massemedier. Disse teoretikere kunne også være brugt i forbindelse med en lang række andre temaer end lige netop disse.

Udover de nævnte sociologer er der henvist til en række andre sociologer og deres samfundsteorier. Synspunkterne refereres 'indefra', det vil sige, at deres teorier udlægges, som om de var sande. Det kan godt give anledning til misforståelser, fordi disse teorier ofte generaliserer udsagn om samfundet, som om de gjaldt for alle mennesker.

Det er i det hele taget et af sociologiens problemer, at den hele tiden generaliserer om mennesker, som man i andre sammenhænge har lært, at man ikke bør gøre. Derfor er det vigtigt at tage alle generaliseringer som tendensbeskrivelser og ikke som absolutte udsagn om virkeligheden.

Lever vi i et risikosamfund?

En af de mest fremtrædende moderne sociologer er Ulrich Beck (født 1944), der især er blevet berømt for sin teori om 'risikosamfundet'. Fra 1970'erne er vi blevet stadig mere afhængige af eksperter og ekspertsystemer, for eksempel i trafikken, samtidig med at mennesker ikke længere er en del af en kollektiv kultur, der udruster de enkelte individer med viden om håndtering af farer og usikkerheder i hverdagslivet.

Men holder denne generalisering? Har der ikke altid været store risici - og er vi ikke blevet bedre til at håndtere disse?